

توابع بازگشتی ۲

مبانی برنامه‌نویسی

(۱۱-۱۳-۱۳۹۱)

جلسه‌ی بیستم

دانشگاه شهید بهشتی

پاییز ۱۳۹۳

دانشکده‌ی مهندسی برق و کامپیوتر

احمد محمودی ازناوه

فهرست مطالب

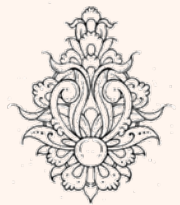
– چند مثال از توابع بازگشتی

• الگوریتم‌های تکراری

– استقرای ریاضی

– روابط بازگشتی

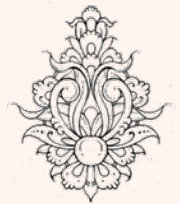
– طراحی توابع بازگشتی (حل با استفاده از ساختار بازگشتی)

• خروجی برنامه‌ی زیر چیست؟

```
void showMe(int arg);  
int main()  
{  
    int num = 0;  
    showMe(num);  
    return 0;  
}  
void showMe(int arg)  
{  
    if (arg < 10)  
        showMe(++arg);  
    else  
        cout << arg << endl;  
}
```

10

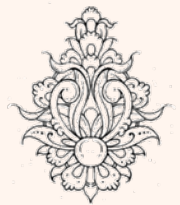

تمرین

• خروجی برنامه‌ی زیر چیست؟

```
void showMe(int arg);  
int main()  
{  
    int num = 0;  
    showMe(num);  
    return 0;  
}  
void showMe(int arg)  
{  
    if (arg < 10)  
        showMe(++arg);  
    cout << arg << endl;  
}
```

```
10  
10  
9  
8  
7  
6  
5  
4  
3  
2  
1
```


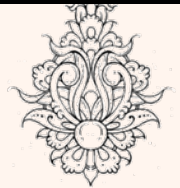
تمرین

• خروجی چیست؟

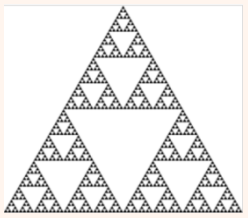
```
void printnum ( int begin )
{
    cout<< begin;
    if ( begin < 9 )
    {
        printnum ( begin + 1 );
    }
    cout<< begin;
}

int main()
{
    printnum ( 4 );
}
```

456789987654

الگوریتم‌های تکراری

- برای پیاده‌سازی الگوریتم‌هایی که فرایندی را تکرار می‌کنند معمولاً به دو شیوه عمل می‌شود:

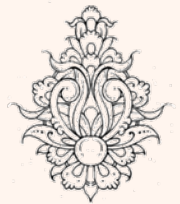
استفاده از حلقه‌ها

استفاده از توابع بازگشتی

- توابع بازگشتی

– برنامه‌نویس مستقیماً فکر خود را پیاده‌سازی کرده و درگیر مسائل جانبی از قبیل کنترل حلقه و متغیرها نمی‌شود.

– پیاده‌سازی با دستورالعمل‌های کمتر همراه با ظرافت و خوانایی بهتر برنامه

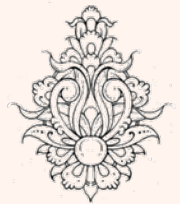

- در اینجا قصد داریم «توابع بازگشتی» را به عنوان ابزاری برای حل دسته‌ای وسیع از مسائل معرفی کنیم. این ابزار قدرتمند حل بسیاری از مسائل را ممکن کرده یا پیاده‌سازی‌کد را بسیار ساده می‌کند.
- به جهت اهمیت این مبحث و دخیل بودن مبانی ریاضی، کمی از برنامه‌نویسی فاصله گرفته و به بحث پیرامون مطالب زیر می‌پردازیم:

– استقرای ریاضی

– روابط بازگشتی

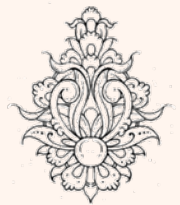
– طراحی توابع بازگشتی (حل با استفاده از سافت‌ار بازگشتی)

استقرای ریاضی

- همه شما در دبیرستان با استقرای ریاضی آشنا شده‌اید و از آن برای اثبات برخی از امکام ریاضی استفاده کرده‌اید.
- به طور مثال:
- **ثابت کنید که هر عدد طبیعی بزرگ‌تر از « ۱ » را می‌توان به عوامل اول تجزیه کرد.**
- همان‌طور که به یاد دارید برای حل یک مسئله توسط استقرا به یک پایه و یک فرض نیازمندیم. سپس با استفاده از گام استقرایی و نتیجه گرفتن مکم برای یک عدد طبیعی فارچ از مجموعه فرض، حل را کامل می‌کردیم. یعنی از پایه بدیهی مکم را برای بقیه اعداد تعمیم می‌دادیم.

- **پایه‌ی استقرای:**

بدیهی است که در حالت $n = 2$ همه چیز صحیح است.

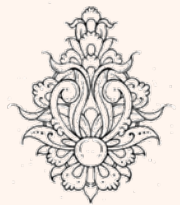
- **فرض قوی استقرای:**

فرض می‌کنیم برای تمام اعداد کوچک‌تر از k مسئله درست است.

- **گام استقرایی:**

عدد $k+1$ یا اول است یا مرکب :

اگر اول باشد: چون عدد اول است می‌توان آن را به صورت $1 * (k+1)$ نوشت و اثبات تمام است.

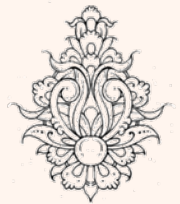
حل (ادامه...)

• اگر مرکب باشد:

چون این عدد مرکب است پس متما عددی مانند p که
اولا، اول است و ثانیا از $k+1$ کوچکتر است وجود دارد به
طوری که:

$$k+1 = p * q$$

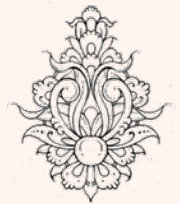
که q عددی کوچکتر از $k+1$ است و طبق فرض قوی
استقرا می‌توان q را به صورت حاصل ضرب اعداد اول
نوشت و در اینجا کار تمام است. ■

آشنایی با روابط بازگشتی

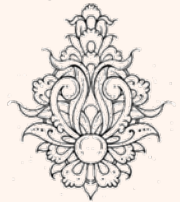
- گاهی قادر به حل مسائل به خصوص مسائل شمارشی به صورت صریح نیستیم ولی در صورت داشتن جواب مسئله در حالات دیگر به راحتی قادر به حل سوال در حالت جدید خواهیم بود.
- به مثال زیر که یک مسئله‌ی شمارشی است توجه کنید:

- **۱- سکه در اختیار دارید که هر یک داری دو طرف سفید و سیاه هستند، با این فرض که هیچ دو سکه سیاهی کنار هم نباشند. تعداد حالت های ممکن چینش را حساب کنید؟**

روابط بازگشتی (مثال)

- اگر به صورت بندی مسئله بیشتر دقت کنیم می‌توانیم بهتر آن را درک کنیم.
- اگر کمی بیشتر به مسئله فکر کنیم درخواست خواهیم یافت که مجموعه جواب‌های مسئله به دو دسته افراز می‌شوند:
 - دسته‌ی اول شامل اعضای هستند که اولین سکه در آن‌ها به رنگ سفید است.
 - دسته دوم شامل آن‌هایی که با سیاه آغاز می‌شوند.
- بدیهی است که عناصر دوم از دسته دوم حتماً به رنگ سفید هستند (چرا؟)
- قبل از ادامه‌ی داستان (!) توجه شما را به این حالات بدیهی جلب می‌کنیم:

مثال (ادامه...)

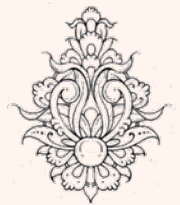
• فرض کنید که تعداد جواب‌ها برای تعداد n سکه با $F(n)$ نشان داده شوند. در این صورت:

- $F(1) = 2$
- $F(2) = 3$
-

• بیایید کمی به عقب برگردیم، به استقرای ریاضی!

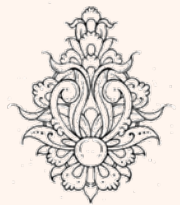
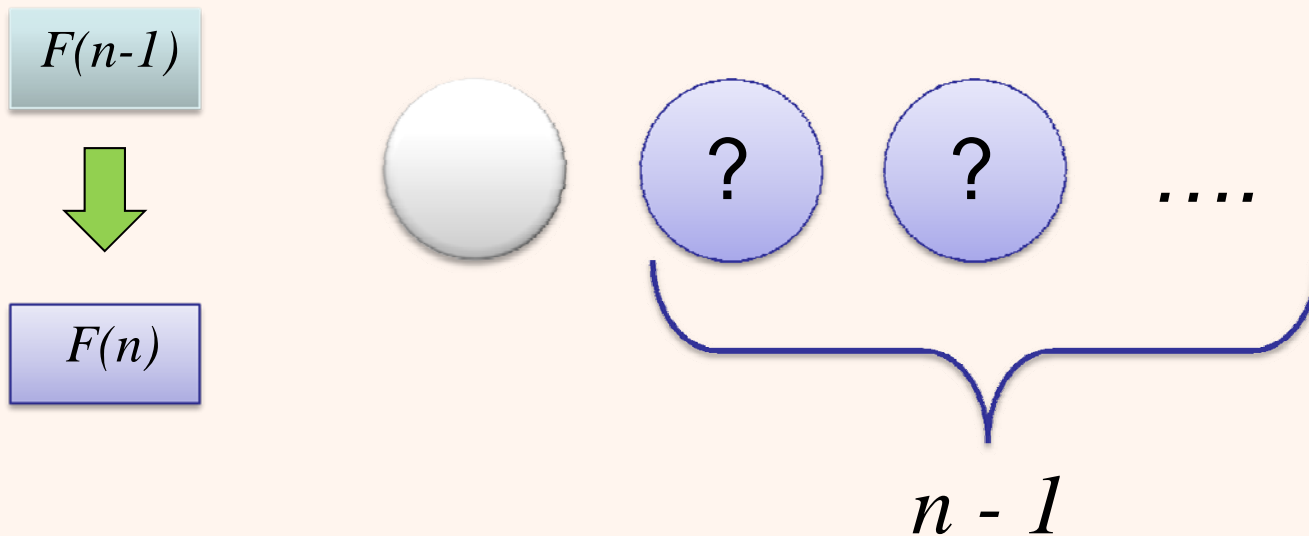
• مانند استقرا فرض کنید حل مسئله برای تمام

اعداد کوچک‌تر از n ممکن بوده و جواب را داریم!

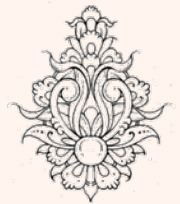
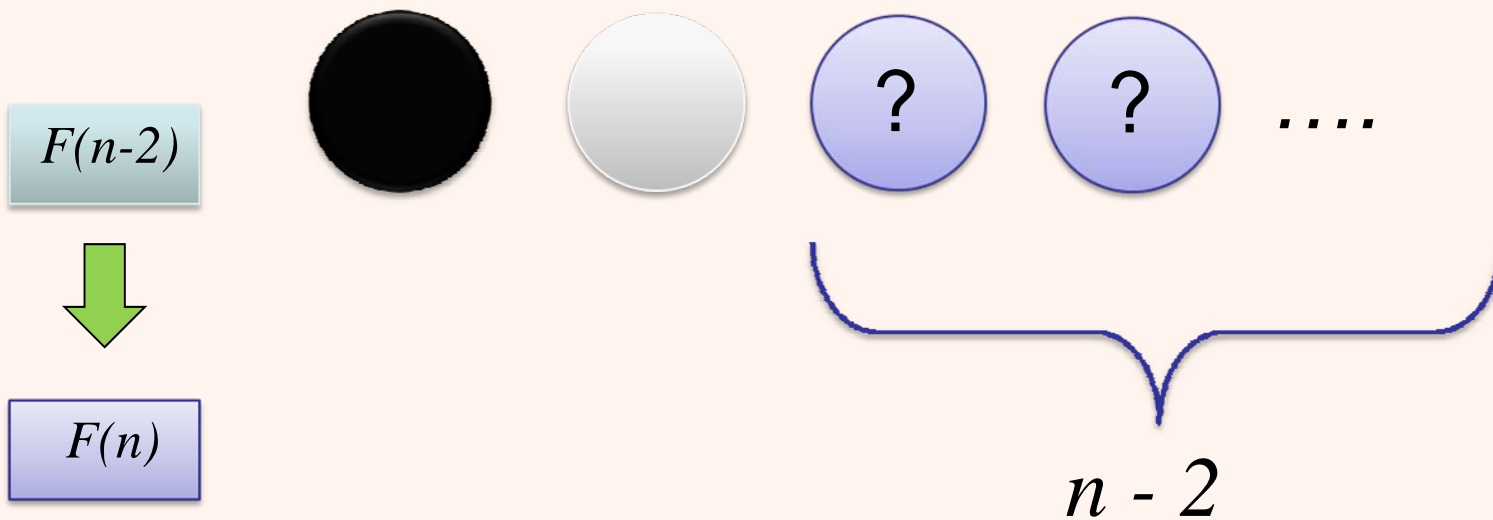
مثال (ادامه...)

- آیا می‌شود جواب را محاسبه کرد؟
- گفتیم جواب‌ها چگونه افزاز خواهند شد؛ اگر حالت اول را در نظر بگیرید با داشتن $F(n-1)$ همه جواب‌ها را خواهید داشت:

مثال (ادامه...)

- اما از طرفی دیدیم که در حالت دوم مجبور به گذاشتن سفید در خانه دوم هستیم پس:
– اگر حاصل $F(n-2)$ را داشته باشیم قادر به محاسبه این مجموع نیز هستیم:

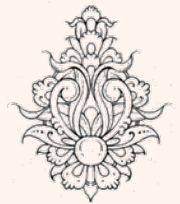
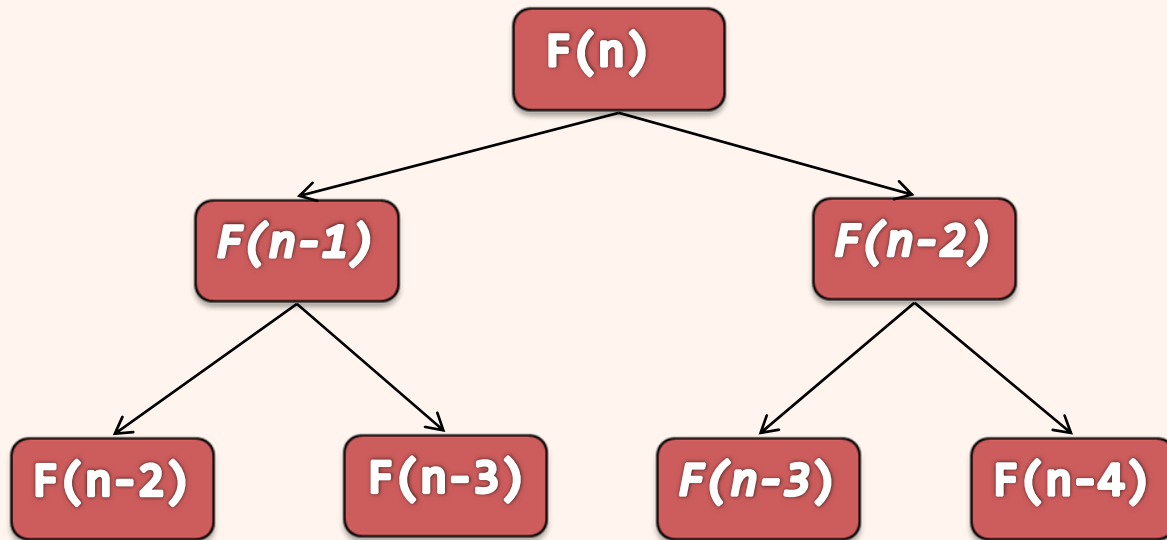
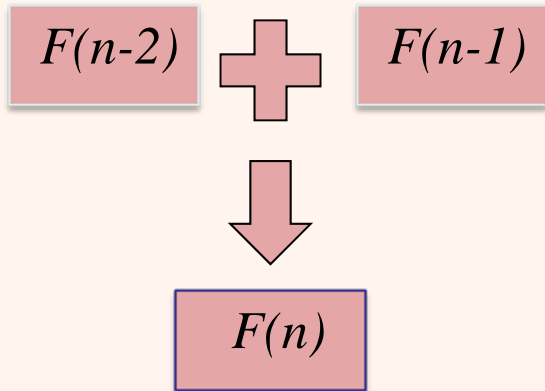

مثال (ادامه...)

• بنابراین برای جوابمان خواهیم داشت:

$$F(n) = F(n-1) + F(n-2)$$

• در اینجا گام استقرایی ما برای رسیدن به جواب یک عمل جمع است!

مثال (ادامه...)

• پس جواب خواهد شد:

• $F(1) = 2$

$F(2) = 3$

• $F(3) = 5$

$F(4) = 8$

• $F(5) = 13$

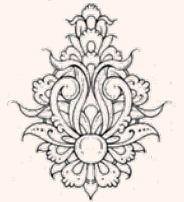
$F(6) = 21$

• $F(7) = 34$

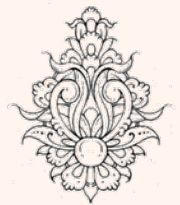
$F(8) = 55$

• $F(9) = 89$

$F(10) = 144$

- در اینجا می‌خواهیم با طراحی الگوریتم به روش استقرایی آشنا شویم.
- استقرا مانند «دومینو» عمل می‌کند، می‌خواهیم با انداختن اولی دومینو بقیه را نیز واژگون سازیم.
- تنها کافی است مسأله را برای نمونه‌های کوچک حل کرده و سپس، از افتادن هر دومینو، واژگونی دومینو جلویی نتیجه گرفته شود.

• پس برای حل مسئله باید نشان داد که:

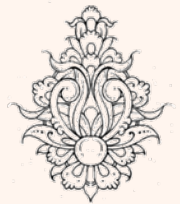
۱- برای نمونه‌ی کوچکی قابل حل است. (**حالت پایه**)

معمولا برای $n=0$ یا $n=1$ این مورد به راحتی قابل بررسی است.

۲- می‌توان راه حل نمونه‌ی بزرگ‌تر را از روی نمونه‌های کوچک‌تر یافت. (**گام استقرا**).

با فرض صحیح بودن جمله (یا جمله‌های) کوچک‌تر و به دست آوردن رابطه برای جمله‌ی بزرگ‌تر.

$$F(N) = G(F(n-1), F(n-2), \dots, F(n-k))$$

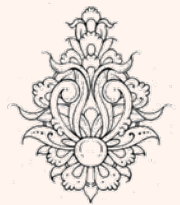
- ابتدا سعی کنید یک رابطه‌ی بازگشتی برای مسئله، مبتنی بر جملات کوچک‌تری که فکر می‌کنید دخیل هستند، بنویسید.
- سپس درستی را برای شروط پایه بررسی کنید.
- رابطه‌ی بازگشتی خود را ثابت کنید.
- **توجه:** اگر ایده‌ای ندارید شروع به حل برای حالات کوچک مسئله و بررسی مثال نمایید.

حل و پیاده‌سازی (ادامه...)

• در پیاده‌سازی:

- پارامترهای ورودی را بر اساس استقرا و نیاز به حافظه مشخص کنید.
- ابتدا شرط پایه را بررسی کرده و جواب آن را مشخص کنید.
- سپس گام استقرایی را با فرض اینکه تابع شما درست کار می‌کند، بردارید. یعنی اگر نیاز به جواب‌های کوچک‌تر دارید از تابعی که در حال نوشتن آن هستید استفاده کرده و فرض کنید درست کار می‌کند.

برنامه‌ای بنویسید که n را به عنوان عددی مثبت از ورودی دریافت کرده و فاکتوریل آن را محاسبه نماید.

```
#include <iostream>
using namespace std;

int factorial(int);

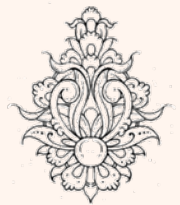
void main(void) {
    int number;

    cout << "Please enter a positive integer: ";
    cin >> number;
    if (number < 0)
        cout << "That is not a positive integer.\n";
    else
        cout << number << " factorial is: " << factorial(number) << endl;
}

int factorial(int number) {
    int temp=1;

    if(number <= 1)
        return 1;
    while (number > 1)
        temp *= number--;
    return temp;
}
```

```
Please enter a positive integer: 9
9 factorial is: 362880
```


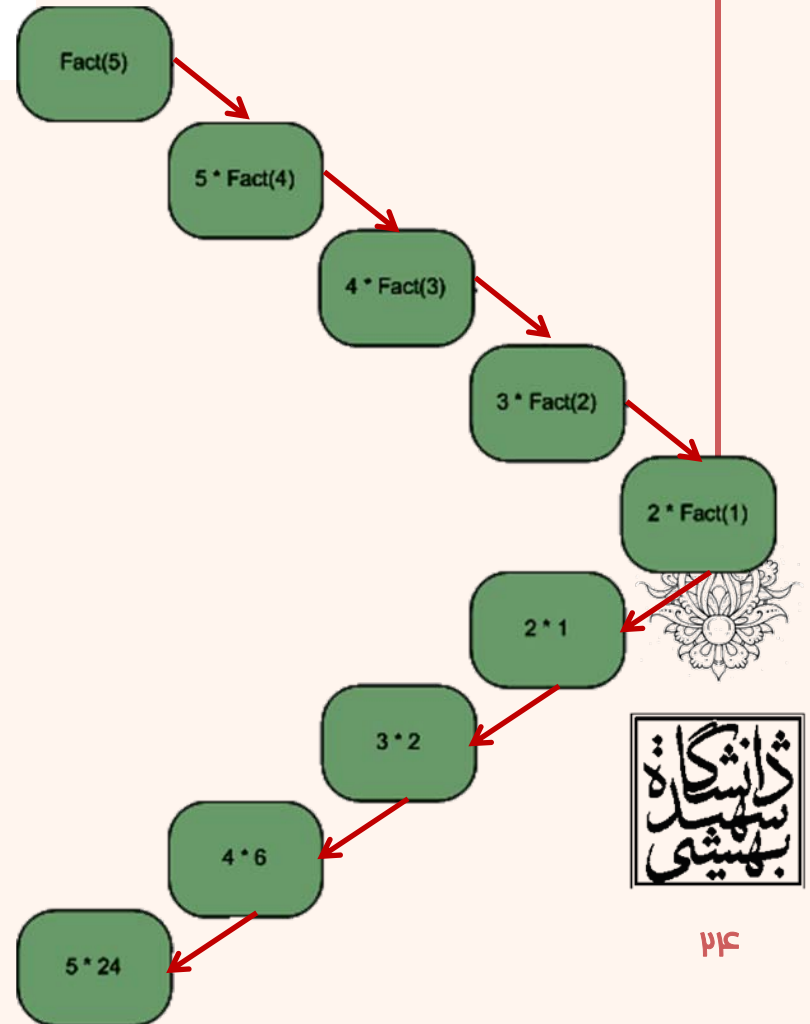
تابع فاکتوریل:

$$n! = n * (n-1) * (n-2) * (n-3) \dots * 1$$

$$5! = 5 * 4 * 3 * 2 * 1 = 120$$

$$n! = \begin{cases} 1 & \text{if } n = 0 \\ n((n-1)!) & \text{if } n > 0 \end{cases} \quad \forall n \in \mathbb{N}.$$

$$\begin{aligned} \text{factorial}(5) &= \\ &5 * \text{factorial}(4) \\ &\quad 4 * \text{factorial}(3) \\ &\quad\quad 3 * \text{factorial}(2) \\ &\quad\quad\quad 2 * \text{factorial}(1) \\ &\quad\quad\quad\quad 1 \\ &= 120 \end{aligned}$$

فاکتوریل بازگشتی

```
int factorial(int);

void main(void) {
    int number;

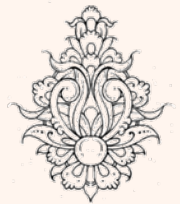
    cout << "Please enter a positive integer: ";
    cin >> number;
    if (number < 0)
        cout << "That is not a positive integer.\n";
    else
        cout << number << " factorial is: " << factorial(number) << endl;
}

int factorial(int number) {
    int temp;

    if(number <= 1) return 1;

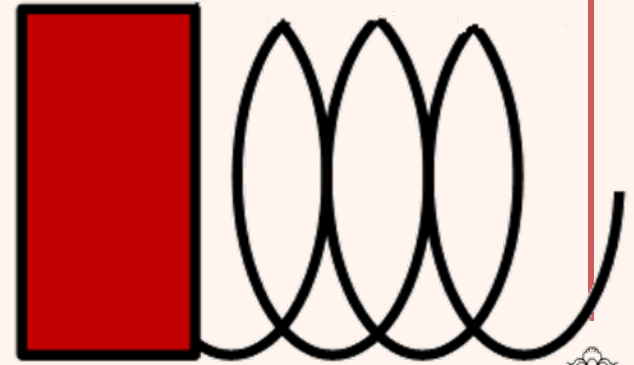
    temp = number * factorial(number - 1);
    return temp;
}
```

```
Please enter a positive integer: 9
9 factorial is: 362880
```

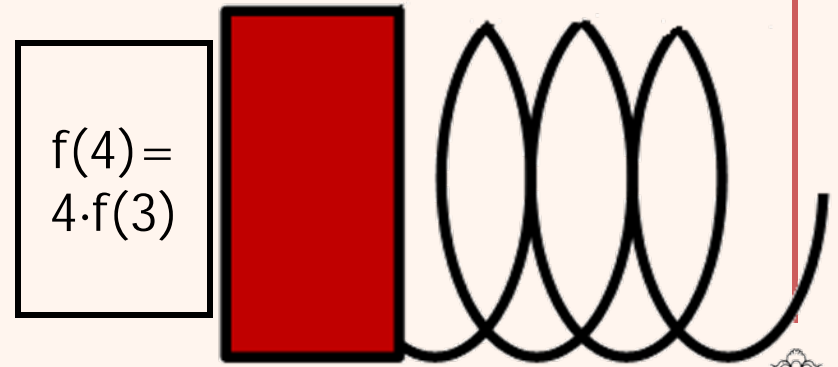

مماسبهی فاکتوریل

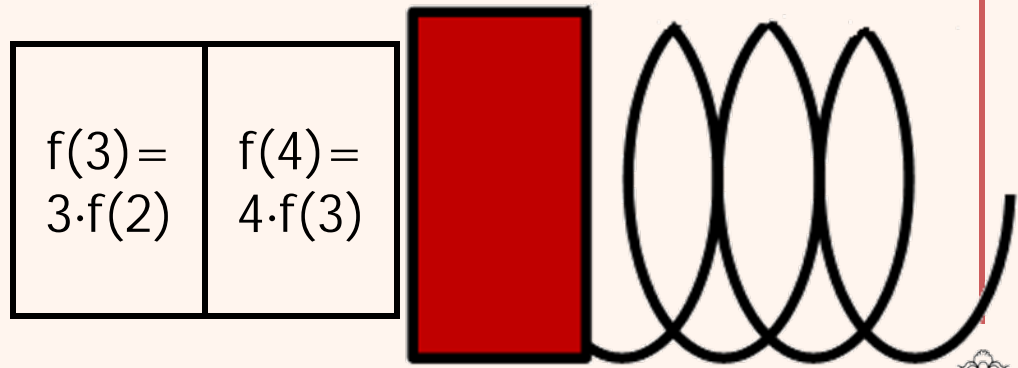
Compute 4!

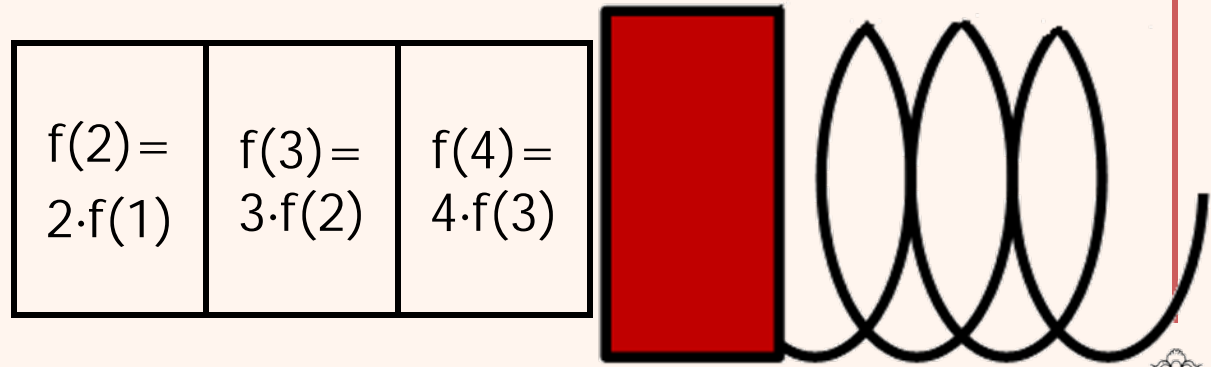
مماسبه‌ی فاکتوریل

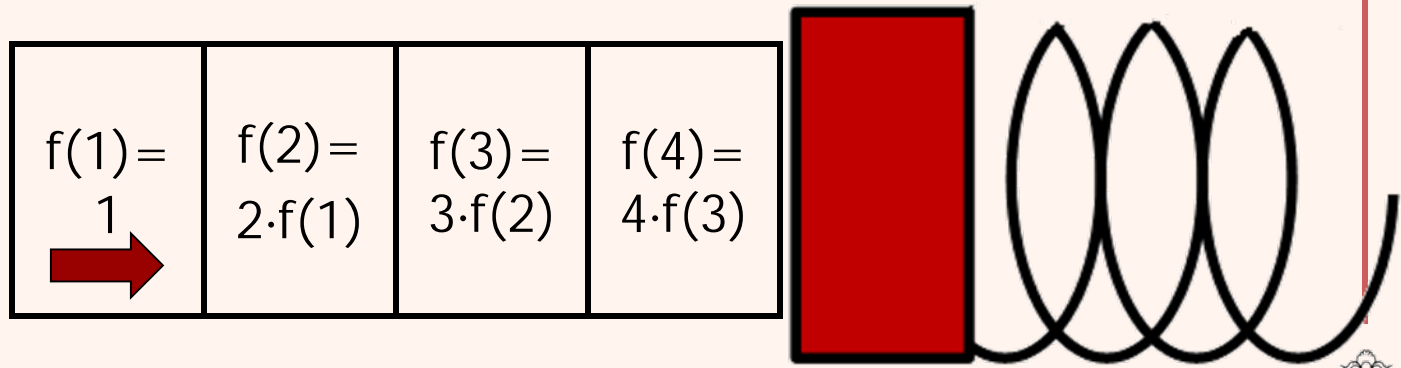
مماسبهی فاکتوریل

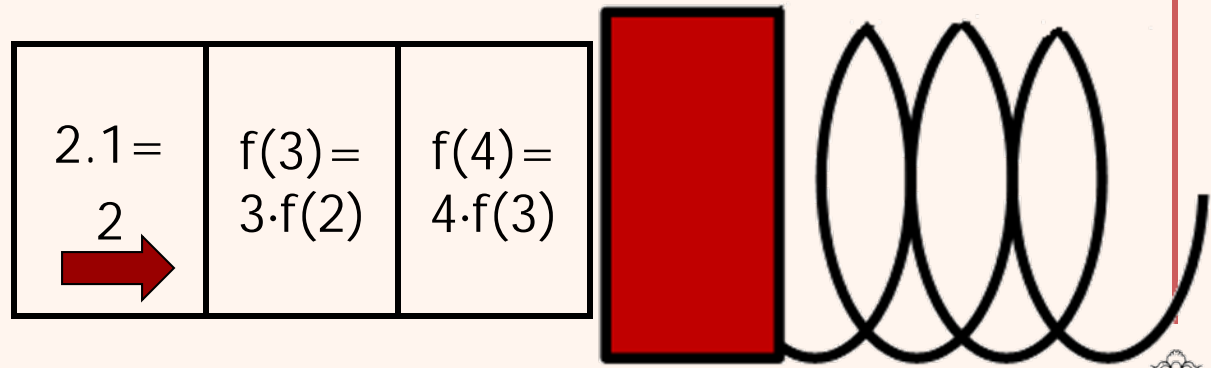
مماسبهی فاکتوریل

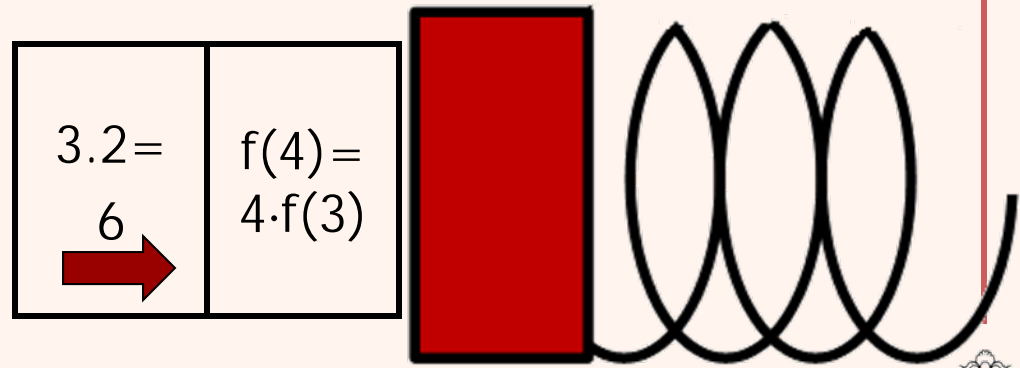
مماسبهی فاکتوریل

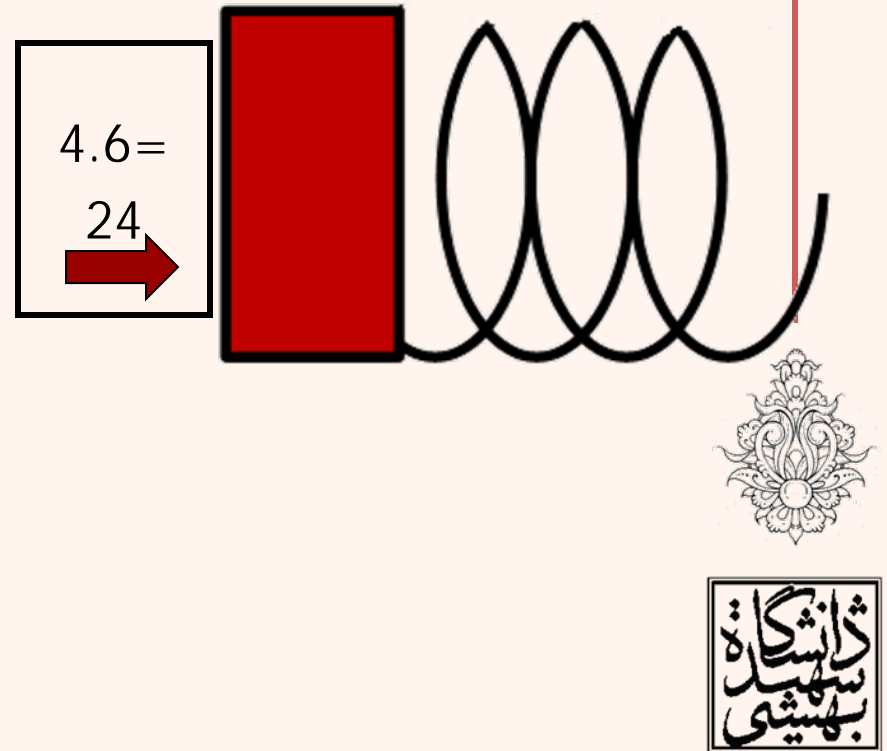
مماسبهی فاکتوریل

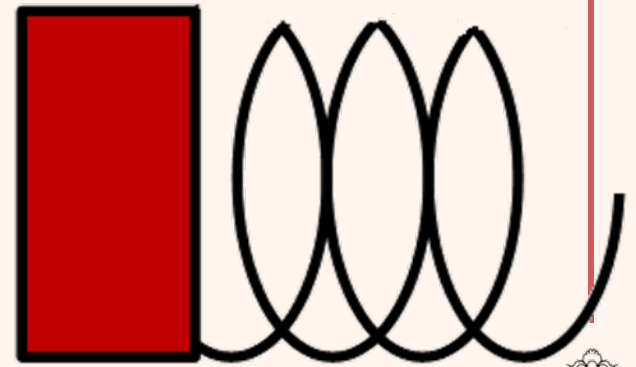

مماسبهی فاکتوریل

مماسبه‌ی فاکتوریل

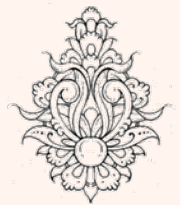
• اعداد فیبوناچی:

یک سری از اعداد که هر جمله آن جمع دو جمله قبل است مشروط بر آنکه جمله اول آن، «صفر» و جمله دوم آن «یک» باشد. یعنی:

$$F(0) = 0$$

$$F(1) = 1$$

حال می‌خواهیم n امین جمله این سری را با استفاده از تعریف، حساب کنیم.

• ۱- طراحی روابط بازگشتی:

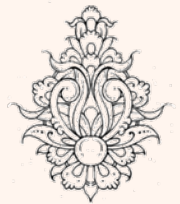
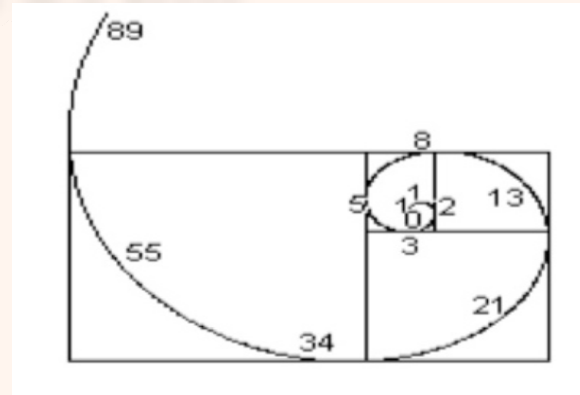
همان طور که گفته شد این رابطه برابر با:

$$F(n) = F(n-1) + F(n-2)$$

۲- بررسی درستی:

با توجه به تعریف صحیح است.

0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34,


```

long fibonacci(unsigned long);

int main()
{
    long num;
    cout << "Enter a positive integer: ";
    cin >> num;
    cout << "Fibonacci numbers: " << fibonacci(num) << endl;
}

long fibonacci(unsigned long n)
{
    if (n <= 1) {
        return n;
    }
    else
    {
        return fibonacci(n-1)+fibonacci(n-2);
    }
}

```

گام اول : شرط پایه

گام دوم : گام استقرای

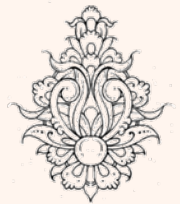
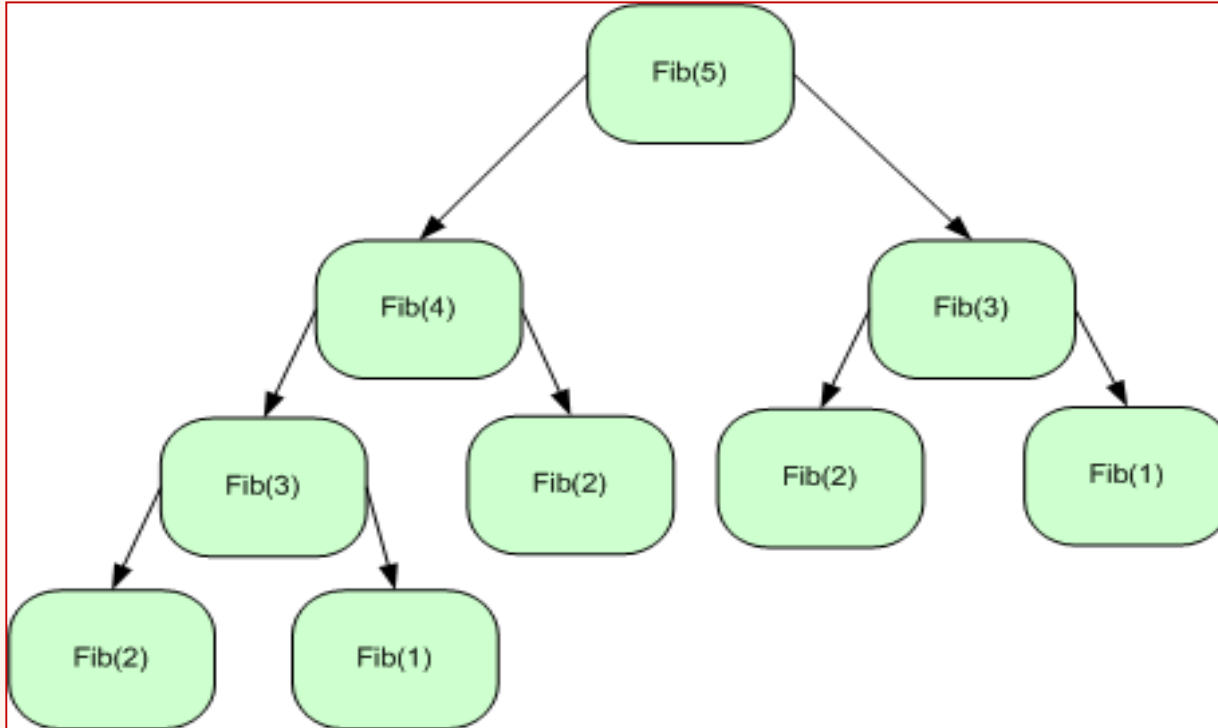
```

Enter a positive integer: 7
Fibonacci numbers: 13

```


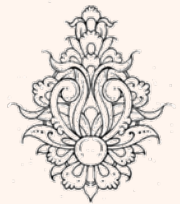
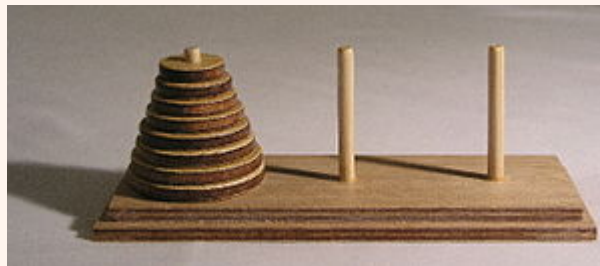
- نحوه محاسبه به صورت زیر است:

حل به روش بازگشتی

- در اینجا مسأله‌ی کلاسیک و معروف «برج هانوی» را مطرح می‌کنیم:

– برج هانوی شامل سه میله است که بر روی میله‌ی اول n مهره قرار دارد؛ در حالی که بقیه خالی هستند. مهره‌ها به ترتیب روی هم چیده شده‌اند: بزرگ‌ترین مهره زیر همه و کوچک‌ترین مهره بالای همه مهره‌ها جای می‌گیرد. طبق قوانین بازی در هر نوبت فقط و فقط یک مهره مجاز است و هیچ مهره‌ای حق قرار گرفتن روی مهره کوچک‌تر از خودش را ندارد. هدف بازی انتقال همه مهره‌ها به میله‌ی سوم است.

مسأله‌ی کلاسیک هانوی (ادامه...)

- تابعی بنویسید که حرکت‌های دیسک‌ها را چاپ کند.

```
hanoi (int nDisk, char start, char temp, char finish )
```

```
void hanoi (int nDisk, char start, char temp, char finish){  
    if ( nDisk == 1 )  
        cout <<start <<" --> " <<finish <<endl;  
    else{  
        hanoi ( nDisk - 1, start, finish, temp );  
        cout <<start <<" --> " <<finish <<endl;  
        hanoi ( nDisk - 1, temp, start, finish );  
    }  
}
```

```
A --> C  
A --> B  
C --> B  
A --> C  
B --> A  
B --> C  
A --> C
```

ژانسی
سپهر
بهشتی

